

LEGE cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSS Moldovenești

Nr. 3465
din 01.09.1989

Publicat : 01.10.1989 în B.Of. Nr. 9 art Nr : 217

MODIFICAT

 LP206 din 29.05.03, MO149-152/18.07.03 art.598

NOTĂ:

HP despre modul de punere în aplicare a Legii RSS Moldovenești "Cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSS Moldovenești nr.3466-XI din 01.09.89

Consfințirea prin Constituția (Legea Fundamentală) a Republicii Sovietice Socialiste Moldovenești a statutului limbii moldovenești ca limbă de stat are menirea să contribuie la realizarea suveranității depline a republicii și la crearea garanțiilor necesare pentru folosirea ei plenară în toate sferele vieții ei politice, economice, sociale și culturale. RSS Moldovenească sprijină aspirația moldovenilor care locuiesc peste hotarele republicii, iar ținând cont de identitatea lingvistică moldo-română realmente existentă - și a românilor care locuiesc pe teritoriul Uniunii RSS, de a-și face studiile și de a-și satisface necesitățile culturale în limba maternă.

Atribuind limbii moldovenești statutul de limbă de stat RSS Moldovenească asigură ocrotirea drepturilor și libertăților constituționale ale cetățenilor de orice naționalitate, care locuiesc pe teritoriul RSS Moldovenești, indiferent de limba pe care o vorbesc, în condițiile egalității tuturor cetățenilor în fața Legii.

În scopul ocrotirii și asigurării de către stat a dezvoltării limbii găgăuze RSS Moldovenească crează garanțiile necesare pentru extinderea consecventă a funcțiilor ei sociale.

RSS Moldovenească asigură pe teritoriul său condițiile necesare pentru folosirea și dezvoltarea limbii ruse ca limbă de comunicare între națiunile din Uniunea RSS, precum și a limbilor populațiilor de alte naționalități care locuiesc în republică.

TITLUL I. DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 1. În conformitate cu Constituția (Legea Fundamentală) a RSS Moldovenești limba de stat a RSS Moldovenești este limba moldovenească, care funcționează pe baza grafiei latine. Ca limbă de stat, limba moldovenească se folosește în toate sferele vieții politice, economice, sociale și culturale și îndeplinește în legătură cu aceasta funcțiile limbii de comunicare interetnică pe teritoriul republicii.

RSS Moldovenească garantează tuturor locuitorilor din republică învățarea gratuită a limbii de stat la nivelul necesar pentru îndeplinirea obligațiilor de serviciu.

Articolul 2. În localitățile în care majoritatea o constituie populația de naționalitate găgăuză limba oficială în diferite sfere ale vieții este limba de stat, limba găgăuză sau cea rusă.

Articolul 3. Limba rusă, ca limbă de comunicare între națiunile din Uniunea RSS, se folosește pe teritoriul republicii alături de limba moldovenească în calitate de limbă de comunicare între națiuni, ceea ce asigură un bilingvizm național-rus și rus-național real.

Articolul 4. RSS Moldovenească garantează folosirea limbilor ucraineană, rusă, bulgară, ivrit, idiș, țigănească, a limbilor altor grupuri etnice, care locuiesc pe teritoriul republicii, pentru satisfacerea necesităților lor național-culturale.

Articolul 5. Prezenta Lege nu reglementează folosirea limbilor în relațiile dintre persoane, în activitatea de producție a transporturilor feroviar și aerian (cu excepția sferei de deservire a pasagerilor), precum și în unitățile militare și în instituțiile subordonate Ministerului apărării al Uniunii RSS, în unitățile militare ale Comitetului pentru securitatea statului al Uniunii RSS și ale Ministerului afacerilor interne al Uniunii RSS.

TITLUL II. DREPTURILE ȘI GARANȚIILE CETĂȚEANULUI LA ALEGEREA LIMBII

Articolul 6. În relațiile cu organele puterii de stat, administrației de stat și organizațiilor obștești, precum și cu întreprinderile, instituțiile și organizațiile situate pe teritoriul RSS Moldovenești limba de comunicare orală sau scrisă - moldovenească sau rusă - o alege cetățeanul. În localitățile cu populație de naționalitate găgăuză ce garantează dreptul cetățeanului de a folosi și limba găgăuză în relațiile menționate.

În localitățile în care majoritatea o constituie populația de naționalitate ucraineană, rusă, bulgară sau de altă naționalitate se folosește pentru comunicare limba maternă sau o altă limbă acceptabilă.

Articolul 7. Pentru lucrătorii de conducere, lucrătorii organelor puterii de stat, administrației de stat și organizațiilor obștești, precum și pentru lucrătorii de la întreprinderi, instituții și organizații, care în virtutea obligațiilor de serviciu vin în contact cu cetățenii (ocrotirea sănătății, învățământul public, cultura, mijloacele de informare în masă, transporturile, telecomunicațiile, comerțul, sfera deservirii sociale, gospodăria comunală și de locuințe, organele de ocrotire a normelor de drept, serviciul de salvare și de lichidare a avariilor ș.a.), indiferent de apartenența națională, în scopul de a asigura dreptul cetățeanului la alegerea limbii se stabilesc cerințe în ceea ce privește cunoașterea limbilor moldovenească, rusă, iar în localitățile cu populație de naționalitate găgăuză - și a limbii găgăuze la nivelul comunicării necesar pentru îndeplinirea obligațiilor profesionale. Gradul de cunoaștere a limbilor se determină în modul stabilit de Consiliul de Miniștri al RSS Moldovenești în conformitate cu legislația în vigoare.

Articolul 8. La congresele, sesiunile, plenarele, conferințele, adunările, mitingurile și la alte manifestări ce se desfășoară în RSS Moldovenească participanții nu sînt limitați în alegerea limbii.

TITLUL III. LIMBA ÎN ORGANELE PUTERII DE STAT, ADMINISTRAȚIEI DE STAT ȘI ORGANIZAȚIILOR OBȘTEȘTI, LA ÎNTREPRINDERI, ÎN INSTITUȚII ȘI ORGANIZAȚII

Articolul 9. Limba de lucru în organele puterii de stat, administrației de stat și organizațiilor obștești este limba de stat, care se introduce pe etape. Tot odată se asigură traducerea în limba rusă.

Limba lucrărilor de secretariat în organele puterii de stat, administrației de stat și organizațiilor obștești este limba de stat. În caz de necesitate documentele se traduc în limba rusă.

În localitățile cu populație de naționalitate găgăuză limba de lucru și limba lucrărilor de secretariat în organele puterii de stat, administrației de stat și organizațiilor obștești este limba de stat, limba găgăuză sau cea rusă.

Limba manifestărilor și lucrărilor de secretariat în organele puterii de stat, administrației de stat și organizațiilor obștești în localitățile, în care majoritatea o constituie populația de naționalitate ucraineană, rusă, bulgară sau de altă naționalitate este limba de stat, cea maternă sau o altă limbă acceptabilă.

Articolul 10. Actele organelor puterii de stat, administrației de stat și organizațiilor obștești se întocmesc și se adoptă în limba de stat, urmînd să fie traduse în limba rusă. În localitățile cu populație de naționalitate găgăuză - în limba de stat ori în limba găgăuză sau în cea rusă, urmînd să fie traduse.

Actele organelor locale ale puterii de stat, administrației de stat și organizațiilor obștești situate pe teritoriile, unde majoritatea o constituie populația de naționalitate ucraineană, rusă, bulgară sau de altă naționalitate, pot fi adoptate în limba maternă sau într-o altă limbă acceptabilă, urmînd să fie traduse în limba de stat.

Articolul 11. În caz de adresare în scris a organelor puterii de stat și organizațiilor obștești către cetățean se folosește limba moldovenească sau rusă, în localitățile cu populație de naționalitate găgăuză - moldovenească, găgăuză sau rusă. La eliberarea documentelor se folosesc

la libera alegere a cetățeanului limba moldovenească sau rusă ori limbile moldovenească și rusă, iar în localitățile cu populație de naționalitate găgăuză - limba moldovenească, găgăuză ori rusă sau limbile moldovenească, găgăuză și rusă.

Organele puterii de stat, administrației de stat, organizațiilor obștești, întreprinderile, instituțiile și organizațiile primesc și examinează documentele prezentate de către cetățeni în limba moldovenească sau în cea rusă, iar în localitățile cu populație de naționalitate găgăuză - limba moldovenească, găgăuză ori rusă. La documentele prezentate în alte limbi trebuie anexată traducerea în limba moldovenească sau rusă.

Articolul 12. Lucrările de secretariat la întreprinderile, în instituțiile și organizațiile situate pe teritoriul RSS Moldovenești se efectuează în limba de stat. Documentația tehnico-normativă poate fi folosită în limba originalului.

Ținându-se cont de situația demografică și de necesitățile de producție, la întreprinderile, în instituțiile și în organizațiile, a căror listă este stabilită de către Consiliul de Miniștri al RSS Moldovenești, la propunerea Sovietelor raionale și orașenești de deputați ai poporului lucrările de secretariat pot fi efectuate și în limba rusă sau într-o altă limbă acceptabilă.

Correspondența dintre întreprinderile, organizațiile și instituțiile situate pe teritoriul republicii se realizează în limba de stat sau în limba lucrărilor de secretariat.

Articolul 13. Correspondența dintre organele puterii de stat, administrației de stat și organizațiilor obștești, precum și dintre ele și întreprinderile, instituțiile și organizațiile situate pe teritoriul RSS Moldovenești se realizează în limba de stat sau într-o altă limbă acceptabilă.

Articolul 14. Documentația și alte informații, care se expediază peste hotarele RSS Moldovenești, se întocmesc în limba rusă sau într-o altă limbă acceptabilă.

TITLUL IV. LIMBA LUCRĂRILOR DE SECRETARIAT ÎN ACȚIUNILE PENALE, CIVILE ȘI ÎN CAZURILE ADMINISTRATIVE, LIMBA ARBITRAJULUI, NOTARIATULUI, ORGANELOR DE ÎNREGISTRARE A ACTELOR DE STARE CIVILĂ

Articolul 15. Procedura penală, civilă și a cazurilor administrative se efectuează în RSS Moldovenească în limba de stat sau într-o limbă acceptabilă pentru majorarea persoanelor participante la proces.

Participanților la proces, care nu cunosc limba de efectuare a procedurii judiciare, li se asigură dreptul de a lua cunoștință de materialele de dosar, de a participa la acțiunile de urmărire penală și judiciară prin intermediul translatorului, precum și dreptul de a lua cuvântul și de a face depoziții în limba maternă.

În conformitate cu modul stabilit prin legislația procedurală, documentele de urmărire penală și judiciară se înmânează acuzatului, inculpatului și altor participanți la proces în traducere în limba pe care o posedă.

[Art.15 al.(2) modificat prin LP206 din 29.05.03, MO149/18.07.03 art.598]

Articolul 16. Organele arbitrajului de stat își desfășoară activitatea în limba de stat sau într-o limbă acceptabilă pentru părțile participante la litigiu.

Articolul 17. Lucrărilor de secretariat la notariatele de stat și la comitetele executive ale Sovietelor raionale, orașenești, de orașel și satești de deputați ai poporului, precum și la organele de înregistrare a actelor de stare civilă din RSS Moldovenească se efectuează în limba de stat sau în limba rusă.

La comitetele executive ale Sovietelor locale de deputați ai poporului documentele se întocmesc în limba de stat, la dorința cetățenilor - și în limba rusă, iar la notariate și la organele de înregistrare a actelor de stare civilă - în limba de stat și în limba rusă.

TITLUL V. LIMBA ÎN SFERA ÎNVĂȚĂMÎNTULUI PUBLIC, ȘTIINȚEI ȘI CULTURII

Articolul 18. RSS Moldovenească garantează dreptul la educație preșcolară la studii medii de cultură jenerală, medii de specialitate, tehnico-profesionale și superioare în limbile

moldovenească și rusă și crează condițiile necesare pentru realizarea dreptului cetățenilor de alte naționalități, care locuiesc în republică, la educație și instruire în limba maternă (găgăuză, ucraineană, bulgară, ivrit, idiș ș.a.).

Articolul 19. Instituțiile preșcolare și școlile de cultură generală se crează pe principiul monolingvizmului. În cadrul lor lucrările de secretariat, adunările, ședințele, informarea audiovizuală se realizează în limba de educație și instruire.

Instituții preșcolare și școli de cultură generală bilingve se crează în localitățile în care numărul de copii și de elevi nu permite să fie deschise instituții preșcolare și școli de cultură generală monolingve.

În aceste instituții adunările, ședințele, informarea audiovizuală se realizează, în egală măsură, în limbile de educație și instruire respective, iar lucrările de secretariat se efectuează în limba de stat.

Articolul 20. În instituțiile de învățământ mediu de specialitate, în cele tehnico-profesionale și superioare se asigură instruirea în limba de stat și în limba rusă la specialitățile necesare RSS Moldovenești. Pentru satisfacerea necesităților de ordin economic și cultural ale republicii se crează grupe și serii cu instruirea în limbile ce funcționează pe teritoriul RSS Moldovenești (găgăuză, ucraineană, bulgară, idiș ș.a.). În grupele naționale cu destinație specială predarea disciplinelor de specialitate se efectuează în limba maternă a elevilor și studenților.

Articolul 21. În instituțiile de învățământ de toate gradele se asigură învățarea limbii moldovenești ca obiect de studiu - în clasele și grupele cu instruire în limba rusă sau într-o altă limbă de instruire (pentru elevii și studenții de naționalitate găgăuză sau bulgară - în volumul necesar pentru comunicare) și a limbii ruse - în clasele și grupele cu instruire în limba moldovenească sau într-o altă limbă.

După absolvirea instituției de învățământ elevii și studenții dau examenul de absolvire la limba moldovenească sau, respectiv, la limba rusă, ceea ce crează condițiile necesare extinderii sferelor de comunicare pe întreg teritoriul republicii.

Articolul 22. RSS Moldovenească crează condițiile necesare pentru dezvoltarea științei și culturii naționale moldovenești și găgăuze, precum și pentru activitatea științifică și culturală în alte limbi ce funcționează în republică. Disertațiile se susțin în limba moldovenească rusă sau într-o altă limbă, stabilită de consiliul specializat respectiv.

Articolul 23. Conferințele științifice, științifico-practice, simpozioanele și seminarele, alte manifestări de importanță republicană se desfășoară în limba de stat (asigurându-se în cazul acesta traducerea în limba rusă), iar manifestările de importanță unională - în limba rusă.

TITLUL VI. LIMBA ÎN DENUMIRI ȘI ÎN INFORMAȚII

Articolul 24. Localitățile și alte obiective geografice de pe teritoriul RSS Moldovenești au o singură denumire oficială sub forma ei moldovenească sau, respectiv, găgăuză originară (fără traducere sau adaptare), ținându-se cont de tradițiile istorice din localitatea respectivă. Scrierea corectă a denumirilor de localități și de alte obiective geografice se stabilește în îndrumare speciale.

Denumirile de piețe, străzi, stradele, raioane orașenești se formează în limba de stat fără traducere (în localitățile cu populație de naționalitate găgăuză - în limba găgăuză), iar în localitățile sătești, în care majoritatea populației este de naționalitate ucraineană, rusă sau bulgară - într-o limbă acceptabilă.

Articolul 25. Denumirile ministerilor, comitetelor de stat și departamentelor, întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor și ale subdiviziunilor lor structurale se formează în limba de stat și se traduc în limba rusă (în localitățile cu populație de naționalitate găgăuză - în limba găgăuză). Denumirile luate între ghelimele nu se traduc, ci se reproduc prin transliterație.

Articolul 26. Numele cetățeanului RSS Moldovenești de naționalitate moldovenească constă din prenume (sau din câteva prenume) și nume de familie (simplu sau dublu). Numele de familie nu se schimbă după genuri numele după tată se folosește fără sufics. La redarea prenumelor și numelor de familie moldovenești în alte limbi se prestează specificul scrierii lor în limba moldovenească fără adaptare.

Ortografia prenumelor și numelor de familie ale reprezentanților altor naționalități, care locuiesc în republică, nu se reglementează prin prezenta Lege.

Articolul 27. Blancetele oficiale, textele sigiliilor și ștampilelor se eczeută în limba de stat și în limba rusă, iar în localitățile respective - în limba de stat, în găgăuză și rusă.

Blancetele (formularele) folosite în sfera socială (în instituțiile de telecomunicații, la casele de economii, la întreprinderile de deservire socială a populației ș.a.) se imprimă în limba de stat și în limba rusă (în localitățile respective - în limba de stat, în găgăuză și rusă) și, la dorința cetățeanului, se completează în una dintre limbile de pe blanchetă (formular).

Articolul 28. Firmele cu denumirile organelor puterii de stat administrației de stat și organizațiilor obștești, ale întreprinderilor instituțiilor și organizațiilor, indicatoarele de piețe, străzi, stradele localității și de alte obiective geografice se eczeută în limba de stat și în limba rusă (în localitățile respective - în limba de stat, în găgăuză și rusă) și sînt dispuse în stînga (de asupra) în limba de stat și în dreapta (de subt) în limba rusă, iar în localitățile respective - în stînga (de asupra) în limba găgăuză, în centru (de desubt) în limba de stat; în dreapta (mai jos) în limba rusă.

Articolul 29. Textele afișelor, anunțurilor publice, textele de publicitate și alte texte de informare vizuală se scriu în limba de stat și, în caz de necesitate, se traduc în limba rusă, iar în localitățile respective - în limba de stat, precum și în limba găgăuză sau în cea rusă.

Denumirile mărfurilor și ale produselor alimentare, etichetele mărfurilor, mărcile comerciale, instrucțiunile referitoare la mărfurile fabricate în republică, precum și orice alte informații vizuale prezentate populației din republică se întocmesc în limba de stat și în limba rusă.

În toate cazurile textele de informare vizuală sînt dispuse în modul prevăzut de articolul 28 din prezenta Lege. Corpul caracterelor din textele scrise în limba de stat nu trebuie să fie mai mic decît cel al caracterelor din textele scrise în alte limbi.

În localitățile sătești, în care majoritatea o constituie populația de naționalitate ucraineană, rusă sau bulgară, informațiile vizuale pot fi prezentate și în limbile respective.

TITLUL VII. OCROTIREA LIMBILOR DE CĂTRE STAT

Articolul 30. Conducătorii organelor puterii de stat, administrației de stat și organizațiilor obștești, precum și ai întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor situate pe teritoriul RSS Moldovenești poartă răspundere personală pentru nerespectarea prevederilor prezentei Legi în limitele sferei din subordinea lor conform legislației în vigoare.

Articolul 31. Propagarea ostilității, a disprețului față de limba oricărei naționalități, crearea obstacolelor la funcționarea limbii de stat și a altor limbi pe teritoriul republicii, precum și lezarea drepturilor cetățenilor din motive de limbă implică răspunderea în modul stabilit prin legislație.

Articolul 32. Controlul asupra respectării legislației cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSS Moldovenești este exercitat de către Sovietul Suprem al RSS Moldovenești prin intermediul unei comisii speciale, iar în raioane (orașe) - de către Sovietele respective de deputați ai poporului din RSS Moldovenească.

PREȘEDINTE AL PREZIDIULUI
SOVIETULUI SUPREM AL RSS MOLDOVENEȘTI
Membru al Prezidiului
Sovietului Suprem al RSS Moldovenești

M. SNEGUR

D. NIDELCU

or. Chișinău, 1 septembrie 1989
N 3465-XI